

A PÉTERVÁRI CSÁSZÁRI KÖNYVTÁR ISMERTETÉSE.

Kétséget nem szenved, hogy a hazai történetírás forrásainak nyomozása az alkotmányos aera óta nagy lendületet vett. Alig van könyvtár és levéltár Európában, melyben hazai tudósaink ne kutattak volna, s ha figyelembe vesszük azon eredményeket, melyeket hazánkfiak az utolsó két évtizedben az európai könyvtárakban és levéltárakban e téren elértek, úgy minden hizelgés nélkül mondhatjuk, hogy ezek a külföldi hasonló kutatásokkal bátran kiállják a versenyt. Csak a szláv források nyomozásában maradtunk hátra, s különösen Oroszország könyvtárait és levéltárait nem méltattuk azon figyelemre, a minőt ezek valóban érdemelnek. Ez valószínűleg azért történt, mert ezeknek állapotáról nem igen voltunk tájékozva. A M. T. Akadémia történelmi bizottsága tett ugyan ezelőtt 15 évvel kísérletet a pétervári és moszkvai levéltárakban levő magyarországi vonatkozású oklevelek és levelek lemásolására, mely célból a m. történelmi társulat két választmányi tagját: Supula Ferenczet és dr. Géresy Kálmánt kormánysegélyvel küldötte ki Oroszországba, kik ott egy évig különböző levéltárakban dolgoztak. Azóta a M. T. Akadémia az orosz levéltárakban való buvárlatokat félbeszakította.

Egyes hazai tudósok kutattak ugyan szórványosan saját céljaikra Oroszországban, de ezen buvárlatok eredménye irodalmunkban közrebocsátva nem lévén, kutatásaik az orosz könyvtárak és levéltárak hazai vonatkozású anyagának megismeréséhez kevés adalékot nyújtottak.

Így *dr. Rómer Flóris* nagyérdemű tudósunk 1875-ben megvizsgálta a pétervári császári könyvtár Corvin-codexét, az Atta-

vantes által festett Chrysostomust, melyről a „Magyar Könyv-Szemle“ 1876-iki folyamában közölt ismertetést. Dr. *Thallóczy Lajos* 1882-ben és 1885-ben a pétervári, moszkvai, varsói, kievi, wílnai és más oroszországi könyvtárakban és levéltárakban Bosznia történetéhez gyűjtött adatokat. Dr. *Hampel József* 1886-ban közel két hónapot töltött Oroszországban, tanulmányozva az ottani múzeumokat és műgyűjteményeket, melyeknek gazdagságáról nagy elismeréssel szolt. Végül dr. *Ballagi Aladár* az 1887-dik évi nyári szünetében „Colbert Élete és kora“ című munkájához három hónapig tartó kutatásokat tett oroszországi könyvtárakban, honnan igen becses anyagot hozott haza.

Ezen tanulmányok azonban subjectiv természetöknél fogva az oroszországi könyvtárak hungaricáiról való ismeretünket csak kevésse vítették előbbre.

Az európai irodalomban elszórt adatokból volt ugyan némi tudomásunk az oroszországi könyvtárak hungaricáiról, de ezeknek rendszeres felkutatása és megismertetése nem képezte az eddigi búvárok specialis feladatát.

Tudomásunk szerint az oroszországi könyvtárak közt a legtöbb hungaricum van a pétervári császári könyvtárban, mely egyike a legkiválóbb európai könyvtáraknak *s egy millió* kötetet meghaladó nyomtatványaival és kézírataival ma az európai könyvtárak sorrendjében a *harmadik* s a *párisi nemzeti* és a londoni *British Museum* könyvtára után következik.

E könyvtárban reánk nézve különösen az ó-szláv nyelvű kéziratok és nyomtatványok bírnak fontossággal, melyek nagy részben magyarországi görög keleti kolostorokból és templomokból kerültek Pétervárra. Ezekből különösen több XVI. századbéli ó-szláv nyomtatványt kell kiemelnem, melyek állítólag Brassóban 1525 előtt és 1560-ban, továbbá Szászvárosban és Szászsebesen 1566-ban készültek s tudósaink által ekkor sem megvizsgálva, sem meghatározva nincsenek. E nyomtatványok oláh nyelven ó-szláv betűkkel vannak nyomva, s mint liturgikus könyvek figyelmet érdemelnek. Vannak továbbá hungaricák a pétervári császári könyvtárba bekebelezett gróf Zaluski-féle könyvtárban, melynek kézíratairól közrebocsátott Catalogusában *Corvin-codexek* is voltak felsorolva.

Mindezen hungaricák felkutatását a jövő búvárlatoktól várjuk.

Addig is érdekesnek tartjuk olvasóinkkal a pétervári csá-

szári könyvtárt megismertetni s azt hisszük, hogy vele kutatóinknak jó szolgálatot teszünk.

A könyvtár kétségkívül egy nagyszabású alkotás, melynek incunabulum terme ritkítja párját Európában.

Az ismertetést a pétervári császári könyvtárról egy 1860-ban megjelent német „Kalauz“¹ után adjuk; s a mennyiben a könyvtárban a viszonyok azóta változtak volna, felkértük *Ballagi Aladár* tisztelt barátunkat, hogy a meghaladt adatokat saját 1887-dik évi tapasztalásából pótolja és kiegészítse.

Ezáltal ismertetésünk nyert teljességében, olvasóink pedig a könyvtárról a legújabb információk szerint lesznek tájékozva.

Ezek után adjuk a könyvtár ismertetését a mint következik.

* * *

ELŐSZÓ.

A pétervári császári nyilvános könyvtárnak kalauza először 1852-ben jelent meg és pedig orosz nyelven. Azóta ezen kiadás már régen elfogyott, a könyvtárban tett újítások pedig valamint a látogatók és kutatók nagy száma szükségessé tették egy új kalauz közrebocsátását, mely számot vet a megváltozott körülményekkel s figyelembe veszi a könyvtártudomány és bibliographia mai vívmányait.

Magától értetődik, hogy egy kis füzet sem a könyvtárnak kimerítő leírását, sem történeti fejlődését nem tartalmazhatja.

Egy könyvtári kalauz, ha czélját nem téveszti szem elől, sokat nem beszélhet.

Nem okoskodhatik és nem mesélhet, hanem mutat és kalauzol egyik helyről a másikig s különösen a mi könyvvilágunkban, hol az útvonalakat századok és ezredek szerint mérjük, az ostromi Evangeliomos könyvtől kezdve az újkor autograph kéziratáig, Guttenberg és Faust nyomtatott Bibliájától fogva a párisi legújabb imitált csudanyomatványokig, a középkori czella lánczos incunabulum Decretalesétől kezdve a könnyű lepkeborítékú „Pastissier François“-ig és így tovább.

¹ Wegweiser der Kaiserlich öffentlichen Bibliothek zu St. Petersburg, St. Petersburg, 1860. 8r. 52. l.

A kalauz a könyvtár minden tartományán keresztül fog bennünket vezetni és bepillantást enged az egésznek belső világába.

Többet adni nem volt szándékunkban és ha itt-ott egy száraz kalauz programjának keretét átléptük, úgy ez a távollevők érdekében történt, kik a könyvtárt csak szellemi látogatásukkal tisztelhetik meg s kalauzunkat a távolból is élvezhetik.

I. A könyvtár épülete.

A császári nyilvános könyvtár épülete majdnem a közepén fekszik Szent-Pétervárnak, csekély távolságban az Anitschkin palotától, a Sándor-színháztól és a nagy vásárcsarnoktól. Homlokzata a színház-térre néz, a két szárnyépület a Newski-prospectre és a nagy kert-útra. Az utóbbiban van a könyvtár rendes bejárója.

A két út sarkán emelkedő épületrész I. Sándor cár alatt épült Rusco Lajos terve szerint és 1810-ben készült el. A mostani homlokzatot 1828—1830. közt I. Miklós cár építtette Rossi által. Később, 1851-ben és 1852-ben mind a két résznek belsejét restaurálták Szobolsesikoff építő és a könyvtárnok terve szerint, sőt részben át is építették.

A könyvtár egy 20,000 □ lábnyi tért foglal el, a külső félen 625 láb hosszú és 64 láb magas, a régibb épület három, az újabb kétemeletes. A könyves polczok hossza 53,838 láb, azaz két német mértföldnél is nagyobb.

A könyvtár új szárnyában minden emelet boltozott, a régi-ben pedig csak az első. A pinczében van, mióta az egész épület légfűtésre van berendezve, a fűtő, melyet turfával fűtenek. Ugyanott vannak az oltószerek folytonos készenlétben, a melyeket az udvarban álló külön kútból látnak el vízzel.

A padló mindenütt parkett, a legfelső emeletet kivéve; a könyvszekrények és bútorok kőrisfából valók.

A könyvtárhoz még egy épület tartozik a nagy kert-utczában, melynek felső emeletein több könyvtárnoki lakás van, a földszinten pedig bérletre alkalmas fiókok vannak. Egészen elkülönített szárnyban lakik a könyvtárt őrző személyzet.

II. A könyvtár alapjai.

1. 1795. A könyvtár legelső nagy alapítványa a gróf Zaluski családtól van, a mely, miután Suvaroff Varsót bevette, II. Katalin ezárnő parancsára Szent-Pétervárott helyeztetett el. Alapítók a két testvér Zaluskie Zaluski volt, közülök József, a fiatalabb, Lengyelország koronatanácsosa és kiewi püspök volt a tulajdonképeni gyűjtő.

Miután ez a tudós buzgó könyvbarát élte 43 évét és minden vagyonát arra fordította, hogy egy körülbelül 200,000 kötetet számláló könyvtárat szerezzen, ráadta fejét, hogy azt nyilvánossá is tegye, testvére András segítségével, a ki Krakkó püspöke volt, és a ki a szükséges pénzt adta és a saját könyveivel növelte a gyűjteményt. Egyidejűleg ide kerültek III. János király könyvtárának kéziratjai, azután a rokonság adományai, köztük Olzowski András, a lengyelek primása, Krysostomus András, Warmien püspöke és a gneseni érsek, Zaluski Bertalan Lajos. Ez 1747-ben történt.

András halála után ismét egyedül maga Zaleski József gróf viselte gondját könyvkésésének, melynek örökösétül a Jézus Társaságot jelölte ki. A mikor azonban ez 1773-ban feloszlatott, a könyvtár a lengyel állam birtokába ment át, a mint alapítója meghalt (1774.), azután 20 esztendeig a nevelésügyi bizottság kezelte, míg Lengyelország harmadik felosztásakor Szt-Pétervárra rendelték, hol császári könyvtárul lett föllállítva.

A nyomtatott művek száma akkor 262,000 kötetre ment, a kéziratok száma 10,000-re, a könyvekből, melyek orvostudományi tartalmuak voltak, az akkori orvosi collegium részére adattak át, és más intézeteknek ismét egy más csomó könyv, különösen réznyomatok (?) úgy, hogy az a szám 1810-ben 238,633-ra süllyedt alá.

2. 1805. A Dubrowski kéziratgyűjtemény keletkezését legnagyobb részt az első franczia forradalomnak köszöni. Az orosz követségi személyzet körében Dubrowski arra használta a politikai zavarokat, hogy az ottani könyv- és levéltárak romjaiból, melyeknek a St. Germanie és a Bastillei voltak, költségkivánó okiratok és kéziratok nagy mennyiségét mentse meg s velök a saját, már

régi utazásai alatt gyűjtött gyűjteményét gazdagítsa. 1805-ben egész gyűjteményét I. Sándor csár rendelkezése alá bocsátotta.

3. 1817. Szoloff tanácsosnak templomi nyomtatványokból és kéziratokból álló gyűjteménye.

4. 1820. Wäsmithoff tábornok könyvtára.

5. 1828. Labanoff Rostowski hercegek könyvtárának egy része.

6. A perzsa háború után kerültek bele Sefi Scheik Ardebili mauzoleumának keleti kézíratai.

7. 1829. A Rómában elhalt orosz követnek *Italinskinek* könyvtarából : minden görög-római régiség, természettudomány, medica és szépművészetek körébe tartozó kézirat.

8. A török háború után : az achaldzichi Achmed mecesetből, Erzerumból és Bajazidből keletű kéziratok.

9. Chosrew-Mirsas, a persa sah egyik unokája, ajándékozta a persa költők és történetírók díszes kézíratait.

10. 1830. Tolstoi gróf nagy gyűjteménye templomi kéziratokból és régi nyomtatványokból.

11. 1831. A polotski hajdani jezsuita könyvtárból válogatott ritka és költséges nyomtatványok és kéziratok.

12. 1832. és 1833. A lengyel fölkelés után államtulajdonba átment könyvtárak nagy része, mint Czatoriski hercegé (Pulavyban 7728 kötet), Sapieha hercegé és Rjewerski grófé.

13. 1834. Varsóból : 150,000 kötet és azzal 150 karton kézirat, a mely azelőtt az „Irodalombarátok társasága“ és a nyilvános könyvtár tulajdona volt.

14. Suchtelen grófnak a könyvtára, ki mint orosz követ Stockholmban halt meg. A híres bibliophilnek eme becses gyűjteménye, mely 27,000 kötetből áll kéziratokkal és autografokkal, különösen gazdag bibliografiai ritkaságokban és egyúttal kittinő abban is, mint kelljen mintaszertűen és finomul conserválni.

15. A Lavrenti-gyűjtemény, melyet Párisban vettek, mystikus társaságokra vonatkozó kéziratokkal.

16. A. N. Galizin herceg könyvtára, a melyet tőle I. Miklós csár vett át, mikor ő látását elvesztette volt.

17. 1852. A császári Eremitage könyvtárából az orvostudományi, jogi és theologiai tartalmú, idegen nyelvű művek.

18. Dr. Roux orvostudományi könyvtára.

19. A Pagodin-féle könyvtár, nemzeti-orosz, különösen ré-
gibb nyomtatványoknak s kéziratoknak ép oly gazdag, mint
fontos gyűjteménye, fametszetekkel stb. (Vételára 150,000 R. S.)

20. A Korobanoff-féle gyűjtemény, hasonló tartalommal.

21. 1853. A Brief-féle gyűjtemény, mely különböző, Orosz-
országra vonatkozó idegen nyelvű iratokból áll.

22. 1856. A szláv philologus Jungmann nyelvészeti könyv-
tára; Prágában vétetett.

23. 1858. A Tischendorf-féle görög és keleti palimpsesto-
rokból álló gyűjtemény.

24. Válogatott Xylographicus s ősnymtatványok, Augs-
burgban árverésen szereztettek.

25. Az elhunyt államtanácsos, Adelung könyvtára.

26. 1859. Dolgorucki herczeg, egykori persa nagykövet,
becses gyűjteménye keleti kéziratokból.

Ezen császári bőkezőségből a könyvtárnak átadott alkat-
részekhez sorakozik még :

27. a nemzeti orosz alap vagyis az orosz irodalmi osztály,
alapítva egy 1810-ben kelt ukáz által, melynek következtében
nemesak minden, a belföldön megjelent műből két példány illeti
a könyvtárt, hanem a senatus, a synodus, a tud. akadémia s más
koronaintézetek korábbi kiadványai is beadattak oda.

A kevés számú idegen nyelvű belföldi nyomtatványokra
természetesen szintén kiterjed e törvény. Ilyenmő köteles példá-
nyok épúgy, mint egy 1854-iki ukáz folytán a vámhivataloknál
törvényes okokból visszatartott könyvek, az illető könyvtári osz-
tályokba jutnak be.

Végre magánadomány útján a következő alapokkal növe-
kedett a könyvtár :

28. 1848. A Kasterin-féle egyházi szláv nyomtatvány-gyűj-
temény, 20,000 R. értékben, Solowjeff kereskedő ajándéka.

29. 1850. A Lawton-féle adomány, mely a könyvtár kivá-
natjegyzéke szerint válogatott legújabb művekből áll.

30. 1852. A Berg lieflandi főfelügyelő könyvtára; fia és
örököse Berg E. a császári fűvészkert könyvtárnokának ajándéka.

31. A Dahl-féle ó orosz népies fametszet-gyűjtemény.

32. A Wielhorski gróf-féle gyűjtemény mysticus, alchimis-
ticus, általában pseudophilosophus iratokból.

33. Speranski gróf kéziratgyűjteménye; leánya, Froloff-Bagreeff titkos tanácsos özvegyének ajándéka.

34. 1857. Az angol privilegium-gyűjtemény, mely 25,000 füzetből áll; Hamel akadémikus közvetítése folytán szerzetett.

35. 1858. Wittenheim báró könyvei, kéziratok és térképei.

36. Lobanoff Rostowski herezeg, a Lazaareff könyvtár tiszteleti tagja s Wietschinski tiszteletbeli levelező arczkép- és rézmetszetgyűjteményeik.

37. 1859. Válogatott legújabb rézmetszetek; Kuscheleff-Besborodko gróf ajándéka.

38. Rostopschin gróf könyvadományai stb.

Ezekon kívül igen értékes ajándékokat kapott a könyvtár a császári ház legtöbb tagjától, valamint sok külföldi kormánytól és tudós társaságtól, nem különben saját hivatalnokaitól, tiszteleti tagjaitól s levelezőitől, bizományosaitól s számos magánszemélytől is bel- és külföldről, kiknek adományai a nyomtatott évkönyvekben, valamint egy különösen e czélra tartott ajándék-könyvben hálásan feljegyeztettek.

A könyvtár néhány bevásárlásáról az 1851. évig akkori eszközeinek korlátozottsága miatt alig is lehet szó; azóta azonban az utalványozott állami pénzek emelkedése, a másodpéldányok eladásából bejövő összeg s önkéntes adományok által rendes beszerzések nagyobb mértékben lettek lehetővé.

Az 1859. év végén volt a könyvtárban összesen :

840,853 kötet nyomtatott könyv;

29,045 „ kézirat és irományfüzet;

66,162 darab rézmetszet.

III. A könyvtár osztályai s azok katalógusai.

A könyvtár tizenkilenc szakaszra (sectio) oszlik, melyek mind egyenként vagy többen együtt egy külön főkönyvtárnok felügyelete alatt állanak. Az osztályok ezek :

I. Kéziratok.

II. Orosz irodalom.

III. Könyvészet és irodalomtörténet.

IV. Polygraphia.

V. Nyelvészet általában s ó-klasszikus irodalom.

- VI. Keleti irodalom.
- VII. Történelem segédtudományaival.
- VIII. Hittudomány.
- IX. Jogtudomány és Politika.
- X. Bölcsészet- és neveléstudomány.
- XI. Ujkori irodalom.
- XII. Szépművészetek.
- XIII. Természettudományok.
- XIV. Orvostudomány.
- XV. Számtudományok.
- XVI. Technológia.
- XVII. Nyomdászati ritkaságok : ősnymotvány-aldina, elzevir-gyűjtemény stb.
- XVIII. Orosz művek, idegen nyelveken.
- XIX. Rézmetszetek.

A könyvek felállítása az egyes osztályokban, a tárgy természete szerint, különbözően van elrendezve.

A kéziratok nyelvek szerint vannak felállítva; ép így a nyomtatott könyvek azon osztályai, ott, a hol, mint a különböző nemzeti irodalmaknál, a nyelv érdeke túlyomó. A hittudománynál is — nagy terjedelme miatt — ez az osztályozási alap használtatott fel. A nemzeti orosz osztály, mely kizárólag orosz nyelvű könyveket tartalmaz, tárgy szerint van rendezve. Az egyházi szláv nyomtatványok, az ősnymotványok, az aldok és elzevirek gyűjteményei időrendben vannak felállítva. A betűrend némely kisebb osztály- és alosztálynál alkalmaztatott. A könyvtár néhány más osztályánál megelégedtek — hely kimelés végett — a könyveknek egyszerűen nagyság szerint való felállításával.

Minden osztályban betűrendes és helyzeti katalogusok állanak kéznél, a melyek a könyvek felkeresését, bármily elv szerint vannak is felállítva, megkönnyítik. A rendszeres katalogusok közül némelyek be vannak fejezve, mások munkába vétettek.

Nymotatásban adattak ki, a könyvtár másodpéldány-katalogusainak sorozatán kívül a következő részleges katalogusok :

1. A Tolstoi-féle gyűjtemény katalogusa (1. 10. sz. könyv-alapítványt, és pedig a kézirati részé, Kalaidowitschtól, 1825 ; a nyomtatotté Stoefftől, 1829.

2. A Kasterin-féle gyűjtemény katalogusa (I. a 29. sz. könyv-alapítványt), Undolskitól, 1848.
3. Egy kimutatás a görög kéziratokról Mulalttól, 1840.
4. A keleti kéziratok katalogusa, Dorntól, 1852.
5. Az aldina-kiadások katalogusa Minzlofftól, 1854. (Könyomat.)
6. Az ó-német kéziratok katalogusa ugyanattól, 1853.
7. A történelmileg nevezetes példányok leírása és felsorolása, ugyanattól, 1859.

IV. A könyvtár igazgatása.

A tudós francia kivándorlott, Choiseul Gouffier gróf volt az első könyvtárigazgató Szent-Pétervárott, habár rövid ideig.

Az 1800-dik évben az összes császári könyvtárak külön igazgatást kaptak, s Strogonoff gróf neveztetett ki főigazgatónak. Segédje, különösen az egykori Zaluski-féle könyvtár számára, egy másik kivándorlott volt, d'Augard lovag, kit 1808-ban Olenin államtitkár követett. Strogonoff gróf halála után (1811.) a főigazgatóság megszűnt, s a könyvtár a népoktatási miniszteriumnak rendeltetett alá, az aligazgató azonban, Olenin, igazgatóvá neveztetett ki, a ki alatt a könyvtár, melynek munkálatait a francia háború félbeszakította, 1814-ben megnyílt, s „Császári Nyilvános Könyvtár“-nak neveztetett. Ot követte 1843. Buturlin, a birodalmi tanács tagja, s ezt 1849. a mostani igazgató, Korff, hasonlóan a birodalmi tanács tagja s államtitkár.

1850 óta a könyvtár a császári udvar illetőségéhez tartozik.

A vezetőség jelenleg az említett igazgatóból, kinek segédei (Odoiefski herczeg), 10 főkönyvtárnok, négy alkönyvtárnok, egy tudományos munkák szerkesztője, a napos tiszti intézmény felügyelője több napos hivatalnokkal, egy registratorból, egy könyvivőből, néhány irodai hivatalnokból s határozatlan számú szabad közreműködőkből áll.

A könyvtárnak ezen kívül tiszteleti tagjai és tiszteletbeli levelezői vannak bel- és külföldön, vannak megbízottjai a legjelentékenyebb könyvvásárokon, vannak saját könyvomói, könyvkötői s asztalosai s 20 férfiból álló szolgaszemélyzete.

V. A könyvtár látogatási szabályai.

Juliushó, a husvétii ünnep s egyes kiváló ünnepek kivételével a könyvtár egész éven át nyitva áll a közönség számára, hétköznapokon reggel 10-től esti 9 óráig; vasárnapokon s a legtöbb ünnepnapon 12-től 3 óráig.

A belépés és a foglalkozás az olvasó teremben semminemű formasággal nincs összekötve s nem követel semmi ajánlatot vagy jótállást. Mindenkinek, a ki a napos hivatalnokhoz fordul, azonnal ingyen és egész évre szóló olvasójegyvet állítanak ki.

Egy ilyen jegy átvétele után csak ennek a számát írja fel a kért könyvek címei mellé, erre a célra készen álló czédulára, s ha a könyvtárban a kívánt mű megvan, azt vagy azonnal (ha a kérelem a reggeli órákban történt) vagy legkésőbb a legközelebbi napon 1 órákor megkapja.

Kiváló tudósoknak s művészeknek, kérelmökre s az igazgató belátása szerint megengedtetik délelőtt az általuk kijelölt könyvtári osztályok termeiben magukban dolgozni; nem szabad azonban a könyvtárból könyveket kölcsönözni.

Vasárnap és kedden a könyvtár összes termei kinyitvatnak a közönségnek. Egy hivatalnok a látogatókat az elfogadó teremben várja, s nevük és állásuk kérdezése nélkül körülvezeti őket s megmagyarázza nekik a látnivalókat.

A fennálló rendeletek szerint a közönség minden esetben, a mikor tudományos czélokról van szó, a legnagyobb előzékenységre számolhat a könyvtári hivatalnokok részéről.

A könyvtár kimerítő szabályzatát orosz, német vagy francia nyelven a napos hivatalnoknál az olvasóteremben 25 kopekért (8 sgr.) megszerezhetni, hasonlóképen az „útmutató“-t is, 30 kopekért. (10 sgr.)

VI. A könyvtári termek s nevezetességek leírása.

*Az alsó emelet.*¹

Az I. terem főfalai mellett van a főbejárat kapuja a kertutczában. Innen egy gyalogjárón balra az udvaron át az előházba érünk, a hol egy szám mellett kalapot, botot, köpenye-

¹ A mérték egyenlő 140 lábbal.

get stb.- letesztünk s aztán a könyvtár elfogadó és tüzleti termébe lépünk.

Ennek a nagy tojásdad teremnek (III.), melynek boltozata 10 oszlopon nyugszik, 5 magas ívablaka van, melyek mélyedései ugyanannyi nyílt cabinetet képeznek.

Az első balról az igazgatói cabinet, az egykori igazgatók s több jeles író arczképeivel díszítve, kik szintén alkalmazva voltak a könyvtárnál, mint Kryloff, Gneditsch és Batinschhoff.

A második ablakmélyedésben van az iroda, a harmadikban a pénztár, a negyedikben a könyvvitel.

Az ötödik, a hol egy díszes vaslépcső czikezakkban visz a felső emeletbe, (csupán a belső összeköttetés megkönnyítésére a hivatalnokok számára), részben el van takarva egy könyvszekrény által, a melyben az első új orosz irással (ciril írás) nyomtatott könyvek, melyek feltalálójuk Nagy Péter uralkodása idejében jelentek meg, valamint ama korszak minden hirlapja vannak elhelyezve.

Az oszlopok között két nagy föld és éggömb áll, John Additontól.

A terem középpontján magas gránit talapzaton emelkedik az uralkodó emléke, a ki a könyvtárat a nyilvános használatra megnyitotta, I. Sándor czár óriási márvány mellszobra, Demut-Malinowskitól.

A teremben köröskörül szekrények vannak szakadatlan sorban felállítva, melyek egy része egészen elzárva s az ablakok mellett felállítva a könyvtár levéltárát, — más része pedig üvegajtókkal ellátva az ó-egyházi szláv nyomtatványokat (az orosz ősnymtatványok) tartalmazza időrendi sorozatban 1725. évig.

A szekrények homlokzatán feliratok mutatják a különböző korszakokat.

Az elfogadó teremből balra két magas áttört faragványokkal s tükörtáblákkal díszített szárnyajtó vezet a kéziratok termébe, jobbra az olvasóterembe mehetünk.

Az I. és II. terem.

Kéziratok.

Ezt a két termet csak egy tág nyilatú boltív választja el egymástól, a mely alatt mindjárt a belépéskor a háttérben I. Miklós császár életnagyságú pompásan keretezett képét pillantjuk meg, Tikrintól Krüger¹ eredetije után festve. Az egész tér e két egyesített teremben 5 ívelt ablak által a jobb és négy által a baloldalon oly előnyösen van megvilágítva, hogy annak egyetlen szeglete sem marad árnyékban.

Köröskörül a falakon a kéziratok üvegszekrényekben vannak felállítva. A hat oszlop is, a melyek a II. terem (a melybe az elfogadó teremből először lépünk), boltozatát támasztják, szint-olyan szekrényekkel van beborítva. Ezenkívül a teremben az oldalfalak s az oszlopok között vannak alacsony szekrények az ablak könyöklőjével egy magasságban, továbbá magok az oszlopok között kicsiny polczok, melyek különös nevezetességek kiállítására szolgálnak, ép úgy, mint az üvegládák az alacsony szekrényeken s a fali és az oszlopokon levő szekrények üvegajtajai.

A II. teremben, mely, két mindjárt megnevezendő címelion kivételével, az idegen nyelvű kéziratoskat tartalmazza, a következők vannak szemlélés végett kiállítva :

1. Az Ostromir-féle evangéliumos könyv, mely az összes szláv népek legrégebb keltezett írott emléke; íratott 1056. és 1057. években György diaconus által Ostromir Posadnik számára, Novgorodban. Egykor oltári könyv volt ugyanott, a Szent Sophia templomban.

2. Mintegy ellendarabja ez első belföldi kéziratnak : az első, Oroszországban nyomott könyv, az Apostolok története egyházi szláv nyelven, nyomása bevégeztetett Moszkvában 1564. márczius 1. a Sz. Miklós templom diakonusa Fedoroff Iván és Mstislawzeff Timofeieff Péter által.

Ez a két ivretű kötet, melyek két külön olvasótámlányon vannak szemléltre kitéve, már kötésük művészies pompájánál fogva is a nevezetességek közé tartoznak. A kötetést tömör ezüstbe

¹ Ez a kezdetben az angol királynénak szánt eredeti, jelenleg a vízi és szárazúti összeköttetések intézetében van.

arannyal s drágakövekkel díszítve GornostaiEFF rajzai után s a könyvtár egyik tiszteleti tagja Golubkow P. W. költségén, ki e célra 3000 darab rubelt áldozott, Sasikoff végezte 1852-ben.

3. A fali szekrények üvegtáblái mögött: történelmi híri személyek igen érdekes, válogatott kéziratai vannak, a világ csaknem minden országából, számra 600-on felül, nemzetek és korszakok szerint rendezve, az illetők rézmetszetű arcképeivel s magyarázó feliratokkal.

4. Jeles zeneművészek kéziratai, mint: sajátkezüleg írott szerzemények Scarlatti, Bach, Sebestyén, Haydn, Mozart, Bethoven, Weber, Bellini, Liszt, Berlioz, Wagner stb.-től, valamint legismertebb zeneszerzők levelei a XVII. századtól napjainkig.

5. Kéziratok latin, román és germán nyelveken időrendben a IV. századtól a XVI-ikig, papyruson, pergamenten, biborpergamenten (aranyos írással), rongypapíron stb. Vannak ezek között merovingi, karlowingi, ó-irlandi és longobard írásmutatványok; továbbá, egyebek között, a XIII. századból két értékes kézirat: „Histoire de la vie et des exploits militaires de Jules César et de Pompée,“ „Histoire du vaillant Godefroy de Buillon, duc de Lorraine,“ melyek V. Károly császárei voltak, ki sajátkezüleg írta nevét az első lapra; a XV. századból: Ovidius Metamorphosisainak egy francia fordítása, csudás finomságu miniaturképekkel, s az „Amours du berger et de la bergère,“ René király ez allegorico-idyllicus költeménye, melynek hőse ő maga, a király sajátkezü (és egyetlen) rajzokkal díszített kéziratában.

6. Nyugateurópai zenei kéziratok, a IX. századtól kezdve a XV., XVI. és XVII. század hangjegyeig, egy német, *betükbe áttett* táblázattal.

7. Keleti kéziratok: a) a Korán gazdagon díszített és szép másolatai, hasonlók Saadi költeményeiről, Ferdusi Schah-Nameh-járól, a török Alexandriad (Iskander-Nameh)-ről; a szanszkrit Bahawat Gita költeményről; mások pompás eredeti kötésben; indiai írás pálmaleveleken; egy kézirat a Batta-tartományokból fahéjon; továbbá syrus, héber, aethiop, örmény, grusini kéziratokból mutatványok stb.

8. Az oszlopok melletti szekrények üveg ajtói mögött chinai, mandsu és japán kéziratok, xyglogrammok, térképek és képek; közöttük Glinka költeménye, a „Hurrah,“ (a krimi háború alkal-

mával készült) chinai s mandsu nyelvre lefordítva, négy óriási papírszalagon ünnepélyes vonásokkal írva.

9. Kéziratok figyelemreméltó eredeti kötése, részint középkoriak kapesokkal és lánczokkal, részint czimerek és értékes anyag által kítettő újabbak, mint az orosz zsidó hitközségek által az uralkodóknak trónralépésükkor átnyújtott feliratai, melyek közül a legutolsó drága ezüstveretes mestermű.

Az I. terem, melynek közepén I. Miklós czár előbb említett arczképe előtt a könyvtár alapító levele van üveg alatt egy talapzatra téve, az egyházi szláv és orosz kéziratokat tartalmazza; az ugyanott berendezett kiállító szekrényekben azonban vannak azon görög kéziratok is, melyeknek írásvonásai tudvalevőleg amazoknak mintául szolgáltak.

Itt vannak közszemlére kitéve: az ablaktól jobbra: a Tischendorf-féle pálimpsestek, vagyis görög pergamen kéziratok töredékei (leginkább bibliai könyvek részei) a IV—VIII. századbeli időkből, melyek fölé kopt, syrus, grusini és egyházi szláv szövegekkel vannak írva, részben kétszeresen is.

2. A baloldali ablakban: az igen nevezetes görög kéziratok, kezdve a sakkharai katakombákból való papyrus töredékeken, melyek Kr. u. II. századig visszanyúlnak. Ezekhez csatlakoznak a legrégebb pergamen kézirat-lapok a IV—VII. századokból, s egész codexek a byzanti birodalom következő idejéből egészen annak aláhanyatlásáig. A sorozat legutóbbi tagjai közül különösen kiválik szép s a műtörténelemre nézve fontos miniaturök által egy új szövetség s néhány evangelium a XI—XV. századból. — Ez áll nevezetesen a trapezunti evangeliumról, melyet az ottani görög község a czár ő felségének 1858. küldött, s amelynek értéke az által is emelkedik, hogy szépítésül az illető egyes helyekre 14, miniaturokkal díszített, egy más, V. századbeli evangeliumból való levél van belefüzve. Ezek a legrégebb byzanti stílusú képes ábrázolatok oly korszakba tartoznak, amelyből egyáltalában négy—öt illusztrált kézirat ismeretes a Vaticánban, a Laurentianában s a bécsi könyvtárban.

3. Az orosz császári ház autogrammjai, az uralkodó család őseitől, Nikititsch Philaret patriarchától a jelenkorig, I. Miklós czár arczképeinek jobboldalán vitrinákban elrendezve.

4. Hires oroszok autogrammjai, arcképeikkel együtt, megfelelőleg a II. terem 3. sz. kiállításának a fali szekrények üvegajtajai mögé elrakva.

5. Nagyobb terjedelmű eredeti kéziratok és pedig leginkább kiváló orosz írók teljes művei minden korszakból.

6. A császári arckép balján : egyházi szláv kéziratok különböző osztályokban, mint :

a) keltezett codexek egyszerű irással, időrendi sorozatban a Swatoslaw nagyfejedelem 1076. évből kelt gyűjtélkes munkájától kezdve (a még 20 évvel régibb Ostromir-féle evangeliarium főntebb említett) egész Caesareai szent Andrásnak az apokalypsisről irt praedikációról 1809-ben készült másolatig ;

b) kéziratok miniatűrökkel és diszitett irással, ezek között több van a XIII. századból, és az illusztrált zsoltár 1485-ből ;

c) kéziratok ének-hangjegyekkel, kezdve a XI. és XV. század ünnepi *neumáitól* (. . . . . oroszul *krinki* azaz kampós vagy horgos hangjegyek) s folytatva a nyugati hangjegyrendszer behozataláig a XVII. század elején.

d) kéziratok, a melyek bizonyos különösségek, minők kúszált, szerfelett kicsiny írás, vagy szokatlan külalak által tűnnek ki, köztük egy több mint 20 rőf hosszú kérvény („homlokütő“ [stirn-schlagend] azaz legalázatosabb kérelem) Michailowits Elek czárhoz, miniatűrökkel.

A kézirat-terem egyik asztalán fekszik a könyvtár albuma vagy emlékkönyve, a melybe mindenki, a ki a könyvtárt felkeresi, be szokta jegyezni a nevét. A legelső névbejegyzések egyike az I. Sándor czáré, a melyhez sorban még sok más nagy és hires neve csatlakozik a bel- és külföldnek.

A már leirt elfogadó teremből (III.) jobbra az olvasóterembe megyünk, a melynek faliszekrényei a természettudományi osztály egy részét tartalmazzák.

VI. Az olvasóterem.

Ez a terem építészeti viszonyaira nézve megfelel a II. kézirat-teremnek.

A bejáratától balra egy emelvényen van a napos tiszték

helye kik az olvasóknak a kívánt könyveket kézhez adják, s azokat tőlük ismét átveszik.

A terem oldalfalai s oszlopai között eső térségen hosszú olvasó asztalok állanak, az oszlopok közt pedig kisebbek.

Este a terem egy koszorúgyertyatartó s asztali naplámpák világítják meg.

Mivel itt a legnagyobb csöndnek kell uralkodni, a talaj szőnyeggel van borítva, mely guttapercha és reszelt parafa keverékből áll s a lépteket hallhatatlannokká teszi.

Az emelvény átellenében függ az összes könyvtári osztályok s az azokat igazgató könyvtárnokok jegyzéke.

A négy sarokoszlopon láthatók olajba fejtve Zaluski András és József grófok, az első varsói könyvtár alapítójának képei, Suworoffnak, e könyvtár meghódítójának arc képe, valamint a Paskiewics hercegé, mint az ardebili, achalzichi és erzerumi kéziratok és gyűjtemények meghódítójaé. Minden arcképhez egy saját kézirat van mellékelve.

Mindkét középső oszlop két olajfestményrel van díszítve, melyek I. Sándor (1812. jan. 2.) és I. Miklós (1852. decz. 13.) könyvtári látogatását tüntetik fel.

Az utóbbinak kerete alatt egy metszett szekrény áll, melyben az ajándékkönyv (mindazok jegyzéke, a kik a könyvtárt ajándékokkal gyarapították) őriztetik.

Az alacsony szekrényeken, melyek az oszlopokat körülveszik, az olvasók kényelmére különböző felüti könyvek, mint Oroszország törvényeinek teljes gyűjteménye s a hazai jog, vannak szabad használatra kitéve; ezenkívül az olvasóteremben találjuk a leghasználtabb könyvészeti, nyelvtani s más segédeszközöket két asztalon, melyek úgy vannak berendezve, hogy ezek a könyvek ugyanott használhatók ugyan, de nem vihetők el onnan, a mennyiben minden kötet egy forgatható s eresztékében előrehátra tologatható deszkácskára van csavarral ráerősítve.

A felüti könyvek egy jegyzéke szintén ott függ.

A mostani olvasóterem különben az évről-évre növekvő számú olvasóknak távolról sem elég többé, s ezért az 1860. év folyamán egy új terem építéséhez fogtak, melyben 250 olvasó kényelmesen helyet foglalhat.

Az V. terem.

Természettudományok, orvosi- s számtudományok.

Ebbe a terembe, mely földszinten a régi könyvtári épület szögletét képezi, magas szárnyajtón át jutunk be, mely, mint a kéziratáré, áttört művű s tükörlapokkal van ellátva. Fölébe egy ütéőra van alkalmazva.

Az ajtó átellenében mélyen benn a teremben áll II. Sándor czár arczképe, egy Krüger-féle eredeti után Slawianski által festve.

Humboldt Sándornak Boricsefszkitól mintázott mellszobra alatt a legbecsesebb természettudományi műveket tartalmazó szekrények egyike képezi az emelvényt.

Itt volt egykor Kryloff meseköltő megszokott könyvtári dolgozó helye (m. h. 1844.)

A VI. terem.

Orosz nemzeti osztály.

Mint az új épület minden terme, ez is igen terjedelmes, hosszúkás négyszög, oszlopok nélkül, dongaboltozattal, mindkét oldalról megvilágítva.

A terem közepét egész hosszában kettős sorban vitrinák foglalják el, a melyek igen figyelemreméltó s igen ritka egyházi szláv és orosz nyomtatványok kiállítását tartalmazzák, időrendben s nyomdák szerint rendezve.

Ilyen teljes gyűjtemény e nemből még nem volt Oroszországban. Ez jelenleg s ez is marad mindig egyetlen a maga nemében.

Első helyen áll 4 krakkói nyomtatvány 1491-ből, a legrégibb egyházi szláv incunabulumok, a melyek egyáltalán léteznek; mind a négy liturgiai tartalmú.

Ezután következnek a velencei nyomtatványok (1519—1572.); általában az írás s a díszítmények szépsége által tűnnek ki, a XVI. század első feléből való francia s olasz könyvek izlésében. Az itt kitett velencei kiadványok gazdagabb gyűjteményt képeznek, mint a Vat'kában s a bécsi könyvtárban őrzöttek.

A kiállítás legértékesebb alkatrészét képezik a délszláv, t. i. a montenegrói, hercegovinai, moldva-oláh, szerb stb. nyomdák termékei. A kiadványok 1494—1791-ig terjedő évekből valók. E gyűjtemény minden példánya egy könyvészeti ritkaság.

Ide járulnak még a Konstantinápolyban, Smyrnában s egyebütt délszlávok számára készült nyomtatványok.

Ezután következnek: az egyetlen ó-egyházi szláv könyv, mely Csehországban megjelent, a dr. Skorina Ferencz bibliafordítása, ny. Prágában, 1517—1519., a melyből már sehol sincs többé teljes példány; a wilnai nyomtatványok sorozata (1525—1808.); a Német- s Magyarországon, névszerint Tübinga, Stolzenberg, Königsberg, Halle, Berlin, Braunschweig, Lipcse, Karlsruhe, Bécsben, Brassóban és Budán 1562 óta nyomott egyházi szláv és orosz könyvek; a fehérorosz s vándor nyomdák (t. i. olyanok, a melyek litván nagyurak egyik birtokáról a másikra vonódnak) kiadványai (1562—1798.); a nevezetes moszkvai nyomtatványok (1564—1661.); a lembergi- és galicziaiak általában, (1574—1700.); a ritka kiewi kiadványok (1617—1741.); végre a szentpétervári nyomtatványok, kezdve Mars könyvében, 1713-ból s egyes, Amsterdam, Róma, Stockholm, Páris, London, Mauburge, Oxford és Carougesben (Genfnél) orosz nyelven nyomattak. Az itt közszemlére kiállított művek száma megközelíti a 300-at.

Az egészen orosz osztály jelenleg körülbelül 40,000 kötetet számlál. A könyvtár első, Zaluski-féle alapítványában egészben véve csupán 5 orosz nyelvű mű van.

A kijárási ajtó fölé egy gipsz féldombormű van elhelyezve, az Izsák-templom csúcs féldomborművei egyikének kicsinyített másolata, mely Nagy Péter ezárt ábrázolja, a mint Sz. Newsky-Sándor tetemét Szt-Pétervárra hozza.

Az ajtótól jobbra és balra függnek a költő Dershawin s az orosz irodalom iránt a mult században érdemeket szerzett könyvész és könyvkereskedő Nowikoff arczképei pár sornyi saját kézírásukkal; az első 8, most már alig olvasható verssorból áll, a melyeket egy palatáblára irt volt fel kezével halála előtt. (1816.)

VIII. terem.

Nyelvészet, régi klasszikusok és keleti irodalom.

A hatodik teremből a főbejárat előcsarnokába lép az ember, mely a színháztér felé van fordúlva, s a mely csupán különös alkalmakkor nyílik meg. A négy szögletben itt a belvederi Apollo, Minerva medica, a praxitelesi Hermes és a Vesta szobrai állanak.

A VI. s az átellenes VII. terem ajtai felett két más féldombormű látszik. (Vitali művei után, az imént említetthez hasonló kivitelben.)

Az első az orosz nép megkeresztelkedését ábrázolja Wladimir nagyfejedelem jelenlétében, a második Szent Izsákot tünteti fel, a mint Valens császárt s nejét megáldja.

A nyelvészet termének ugyanolyan viszonyai vannak s pontosan ép úgy van berendezve, mint az orosz osztályé. Ennek mélyében I. Sándor czár kitűnő életnagyságú arczképét pillantjuk meg, Daw eredetije, a császár végső uralkodási évében festve.

A falakat ellepő könyvpolezok gazdag gyűjteményt tartalmaznak görög és latin klasszikusokból a legjobb kiadásokban, a melyek a XVI. század óta megjelentek, fordítóikkal s magyarázóikkal együtt.

A jobbról szabadon álló szekrények a nyelvészeti irodalomhoz tartoznak, a balról állók kiválólag a keleti nyelvekhez, a rabbinusi irodalomhoz stb.

Ezt a termet is átmettszi hosszában egy kettős Vitrina-sor (105 lábnyi kiterjedésben.) Ezek a biblia-kiállítást tartalmazzák, azaz egy válogatott gyűjteményt a szentírásnak a világ minden ismert nyelvén készült kiadásaiból.

A gyűjtemény nyelvi egésze úgy van felfogva, hogy a soknyelvűekhez jobbról az európai nyelvek csatlakoznak, éltikön a görög összöveggel, balról pedig a keletiek, kezdve a zsidó összövegen, és hogy ezen két főosztály között a többi velök nem rokon nyelvek is megtalálták helyüket. Mivel pedig a kiállítás czélja nem kiválólag nyelvtudományi, a nyelvek sorrendjét nem kizárólag a rokonsági, hanem itt-ott, a jobb áttekinthetőség kedvéért, a földrajzi viszonyok szerint is határozták meg.

Ily módon a következő csoportosítás áll elő :

- A) Soknyelvűek.**
- B) Európa indogerman nyelvei :**
1. Pelasz nyelvek : ó- és újjörög és latin.
  2. Román nyelvek : olasz, spanyol, portugál, francia, rumaen, oláh.
  3. Celta nyelvek : gael, weltsch, mank, bask.
  4. Csermán nyelvek : *a)* góth, felnémet, zsidónémet, alnémet, hollandi, kreol; *b)* izlandi, dán, svéd; *c)* angolszász, angol.
  5. Szláv-germán nyelvek : litván és lett.
  6. Szláv nyelvek : szerb, lengyel, cseh, felső-lusatiai, alsó-lusatiai (sorabi), szlovén (vind) karnvoliai (krainai).
- C) Urali vagy csüd nyelvek :**
- a)* magyar; *b)* észet, karel, finn, lapp, syriai, cseremis, mordvin, csuvasz.
- D) Török-tatár nyelvek.**
- a)* ozmanli, nogai-tatár, basian-török; *b)* kalmuk, mongol.
- E) Chinai.**
- F) Amerikai nyelvek :**
- Grönlandi, eszkimo, mohawk, delawar, ogiwa, chocto, arra-woek, aymara.
- G) Afrikai nyelvek.**
- bullom, amhara, grebo, secuana, kikamba, dualla, itubu, mpongwe és malagassi.
- H) Oceániai nyelvek :**
- tahiti, malaji, javai, madegassi, rarotonga, samoa, hawai.
- I) Indiai nyelvek :**
- a)* birmai, asamesi, kunkuna, singalesi, karen; *b)* tamul malabari; *c)* orissa, marahatti, bengali, guzerati, vikanera, multani, sikh, hindostani, nepali, bugelkunda, kasmiri, kucs, kassia, karnati, felinga, haruti, hindi, sindi, alfoeri, batavi, alsó-malai, szanszkrit.
- K) Persa nyelvek:** persa és afghan (pustu).
- L) Kaukázai nyelvek:** örmény és grusini (georgiai).
- M) Kopt nyelvek:** kopt és basmuro kopt.
- N) Sémi nyelvek :**
- aethiop, arab, karshuni (arab, syriai írással), syriai, chaldaei, samaritan, héber.

Az egész gyűjtemény több, mint 300 számból áll, s itt nem szorítottak mindig minden nyelvből csupán egyetlen bibliai kiadásra, hanem általában igyekeztek itt a bibliának legfontosabb és legritkább nyomtatványait egyesíteni, úgy hogy névszerint az összevegek egy teljes, kritikájuk fejlődésének megfelelő sorozatot képezzenek.

Elteltekintve a vallásos és tudományos érdektől, ez a gyűjtemény a könyvnyomtatás művészetének, a melynek történetében a szentírás kiadványai tudvalevőleg főszerepet játszanak, legkülönbözőbb műveletéről nyújt érdekes képet.

A legértékesebbekhez, a miket ez a kiállítás nyújt, tartoznak: Ximenes bibornok, Walton es Le Jay soknyelvű bibliai; a gutenbergi biblia 1450—1455. évből, a szentírás első nyomtatott kiadása, a Mazarini név alatt ismeretes); a Faust és Schoeffer mainzi bibliája, 1462., pergamenre nyomva, festett initálékkal; a görög *Aldini*-féle biblia (1513), mely az új-szövetség első nyomtatott összevegét tartalmazza; a latin *Aldini*-féle biblia (1590), V. Sixtus pápa rendeletére nyomtatott, s ugyanezen pápa tűzre is kárhoztatta; az első köznyelvű bibliakiadások, mint: a német (1466), a francia (1477), a hollandi (1477), a cseh (1488), a svéd (1526), a finn (1548), a dán (1550), a lengyel (1561); a lutheri fordítás első nyomásai, a bűnbánati Zsoltárok (1517) s az ujszövetség (szeptemberi kiadás 1522); díszkiadások kitűnő rézmetszetekkel, mint a weimari biblia kékpapiron (1768), az angol metszetekkel Bartolozzitól (1800); a francia Le Maitre de Lauj-tól (1789—1809); továbbá a nagy elzevir bibliai (a francia és a hollandi); a Nagy Péter által rendelt kiadás holland és szlavon szöveggel (Haga, 1717 ¹) s a legújabb luxus nyomások, mint az ujszövetség a Decker-féle műhelyből (Berlin 1851.), illusztrációkkal Kaulbachtól, mely a londoni kiállításon a nyomdászati díjat elnyerte; a lipcei zsoltár könyv (1855), s a vatikáni bibliacodex Angelo Mai kiadása (Róma, 1857).

Ebben a teremben végül még megemlítendő az *Imitatio Christi* új, párisi díszkiadásának kiállítása, — mint a legszebb, a mit csak az újabb nyomdászat egyáltalán létrehozott. — E

¹ Egy más példány, a melyben a szlavon szövegre szánt oszlopok még fehéren vannak hagyva, szintén van az orosz irodalom vitrináiban.

müből csak igen kevés példányt adtak el, s minden egyes példánynak az ára, a pomás köfést is beleszámítva, 600 frank volt. E nyomdászati mestermű számára itt egy különös, művészielen alkalmazott állványt készítettek, s a bibliai vitrinák végén állították fel.

VIII. terem.

Az aldinak és elzevirek gyűjteménye.

Kicsiny, csupán egy ablaktól világított terem, melybe egy, a császári arczkép mögött levő ajtón át juthatunk, két különleges-gyűjtemény van benne, melyek megpillantása a legraffinirtabb könyvkedvelőt is képes boldoggá tenni.

1. Az aldina-nyomatványok, így nevezve Aldus Manutius után, ki görög és római klasszikusok első kiadásai által, melyek még most a régi kéziratokkal egyformán becsültetnek, marandandó emléket szerzett magának. — Ő és utódai nyomtatták tudvalevőleg a XV. század végétől a XVI. végeig.

2. A nyomás csinossága és pontossága, valamint takaros alak által kiváló iratok gyűjteménye, melyek az Elzevirek, a XVII. század leghíresebb hollandi könyvnyomtatóinak nyomdáiból, főként Leidenből s Amsterdamból kerültek ki.

Oly gyűjteményeknél, a melyek már évszázadok óta könyvgyűjtőknél különös előszeretetnek örvendenek, rendszerint inkább tekintetbe jó a külső elegancia s a sértetlen állapot, mint más könyveknél; a császári nyilvános könyvtár elzevirei s aldinái azonban e tekintetben is kiállnak minden összehasonlítást. — Találkozik köztük néhány példány, a melyek a Suchtelen-féle alap (mely jelenleg, mint fentebb említők, a cs. nyilvános könyvtárba be van kebelezve) méltán dicsőített legjobbjait messze felülmulják.

IX. terem.

Ősnyomatványok.

Hozzá vagyunk szokva, hogy e latin szóval: *incunabula*, mely eredetileg „bölcsőben fekvőt“ jelent, a képző és ábrázoló művészetek első kezdeteit, valamint a könyvnyomtatási műv-

szet első alkotásait, tehát a XV. század összes kiadványait jelöljük meg.

A könyvtárnak több, mint 7000 ilyen kiadványa van, és pedig többnyire tiszteletre méltó eredeti kötésükben, melyek itt az incunabulumok termében, a melyet az 1857. évben egészen középkori stylusban építettek át s bútoroztak be, láthatók összegyűjtve.

Ez egy középnyagyságú terem. A tetőzet tarkára festett keresztivei egy erős, négy összekötött oszlopból alakított közép-oszlopra támaszkodnak. A két csücsíves ablak színes üvegből készült rosettáival s háromlevelűivel, a vastag könyvszekrények, melyek messze előre nyuló homlokzata csavart oszlopoktól tartva egész a boltozatig emelkednek, a nehézkes asztalok és székek, egy írótlány kakukórával, arab éggömbbel, a mint még régi fametszeteken láthatjuk, egy olvasó pad a lánczra tett könyvek számára, egy magas énekkari támla hatalmas énekes könyvekkel, minden, egész az ajtók vert vasművéig s az ugyanazon idő stylusában tartott tentatartóig a nyomdászati század klastromi könyvtáraitra emlékeztet.

Az oszlopfejekben az első könyvnyomatók vörös czimerpajzsai láthatók: a Fausté és Schöfféré Mainzból, Sensensemidté és Friestneré Nürnbergből, Ter Hörnené Kölnből, Wenzleré Basleből, s az architravon köröskörül *váltakozó* írassal állnak e szavak: Incunabula artis typographicae. Johannis Guttenbergi Moguntii inventoris nomen perire nequit. (A nyomtató művészet bölcsőbeli gyermekei. Mainzi Guttenberg János, a feltaláló, neve nem enyészhet el.)

Ezen terem mögött, a földszinten még egy pár szoba van, az újonnan érkező könyvesomagok, folyóiratok ideiglenes befogadására stb. és egy hátsó lépcső, mely az összes emeleteken át egész a padlásig visz.

Második emelet.

Hogy a felső emeletbe juthasson az ember, vissza kell térnie a VI. és VII. termék közt levő előszobába, a melybe a fölépcső toroklik. Ez első fokától, a bol egy nagy óra van a falon, két karjával a XIII. terem ajtajai felé fordul. A tágas, ióni félosz-

lopokkal diszített lépcsőházat három oldalról 8 ablak világítja meg.

Ezen emelet 3 első terme (XII., XIII., XIV.) egy impozans egészet képez. Templombhajók módjára vannak építve, egymás felett álló két ablaksorral, köröskörül karzatokkal, a melyekben diszes csigalépcsőkön juthat fel az ember, s a melyek szakadatlanul futnak végig mind a három termen. A XIII. teremnek csak egy nagy kettős ablaka van, a XII. és XIV.-nek négy mindenik oldalon, 180 láb hosszú és 50 láb széles sikertület mellett.

Nehezen láthat az ember bárhol is több könyvet egyszerre. Egy pillantásra 100,000 kötetet tekintünk végig; mert 17 könyvsor borítja a falakat 60 lábnyi magasságig.

A XIII. terem.

Russica.

Az a gondolat, hogy mindent összegyűjtstünk, a mit Oroszországról valaha idegen nyelven írtak, 1850. óta lépett életbe. A kutatások, a melyeket azóta e czélból nemcsak a könyvtárban magában és Oroszországban, hanem a világ valamennyi országában tartottak, egy 29,000 kötetnyi gyűjteményt eredményeztek, benne sok olyan írást, a melyek létezését alig sejtették s a melyet hiába keresnének valahol másutt.

Ezen terem közepében egy izléses művű kis üvegszekrény áll elkülönítve, a melynek felirata: „A császári nyilvános könyvtár története és közleményei“, a benne felállított szépen bekötött könyvek tartalmát jelzi. — Minden, a könyvtártól magától kiadott vagy reá vonatkozó irat össze van itt gyűjtve, egészben véve 100 szám mintegy 50 kötetben: évkönyvek, alkalmi iratok stb. gr. Zaluski J. első tervezetétől, mely 1744. jan. 2. kelt, egész a Korff báró tízéves igazgatásáig, melyet 1859. okt. 18. ünnepeltek meg a könyvtárban.

Egy másik szabadon álló szekrényben ezen osztály rendszeres czédulakatalogusa őriztetik, mely 27 szakaszra és 773 alszakaszra oszlik.

A X. és XI. terem.

Jogi s pénzügyi tudományok.

A XII. és XIV. terem.

Történelem, kortan, földrajz, utazások, régészet és pénzisme.

A XII. terem, a XIII. jobbján, Larin-teremnek nevezetik, mivel a könyvtár új részének felépítésekor Katalin czárnó uralkodása alatt Larin kereskedőtől közhasznú alapítványokul letett tőke fölöslegét fordították e terem belső berendezésére.

A hátsó falat II. Katalin czárnónak Lewitzkitől élet után festett arczképe díszíti; ezen át két oldalajtó vezet a jogi- s pénzügyi tudományok osztályába. Ez egy nagy, az incunabulumok terme fölé épült nagy szögletszobát s két kisebb helyiséget tölt be, melyek egész a padolatig egyenletesen könyvszekrényekkel vannak borítva, utóbbiakra karzatok, s a létrák mellőzhetése végett foggantyúk és hágsók vannak alkalmazva.

A XII. terem közepén áll egy rendkívül nagy tojásdad asztal, a melyen rajzoló művészeknek, kik rézmetszeteket akarnak használni, különös utánjárásra megengedik, hogy dolgozzanak.

Két sor alacsony szekrény szolgál a XII. és XIII. teremben a legnagyobb alakú művek, mint térképek, utazások, múzeumok s hasonlók felállítására.

Az utolsó szekrényekre mindenik terem négy szögletében, gúla alakú üvegszekrények vannak téve; ezek két üveg rekeszből állanak négy ablakból álló forgatható tetővel.

Itt van kiállítva egy válogatott gyűjtemény irodalmi és nyomdászati ritkaságokból, minők a tudomány minden ágából való első nyomtatott könyvek, különféle iratok, a melyekből második példány nem ismeretes (unica), pergamen-nyomtatványok, történelmi érdekű képanyomatok stb.

A II. Katalin czárnó képe mellett levő üvegszekrényekben láthatók: a legrégebb történelmi művek (a nagy nürnbergi krónika 2000 fametszettel 1493-ból, a szászok krónikája 1492-ből, s a magyaroké 1473. és 1488-ból), a legrégebb utazási könyvek (Marco Polo, 1481, Mandeville, Breidenbach, 1488., az indiai utazások De Bry-től, a melyeket a könyvtár ritka teljességű gyűjteményben

bir), az első jogi munkák (a normannoké, 1483, a dánoké 1504, a lengyeleké 1495, a bajor hazai jog 1484. és hasonló), a legkritkább liturgiai művek, (a krakkói székesegyház agendája 1504-ből, s a wladiszlavi egyházmegye zsoltárkönyve, ugyanazon időből, mindkettő pergamenen, s eddigelé mindkettő ismeretlen; a morva testvérek hymnuszkönyve 1564. stb.

A terem végén szemléletre vannak kitéve: torna- és címerkönyvek (a konstánczi conciliumkönyv 1483-ból, Ruxner „Anfang des Turnierens in deutscher Nation“-ja 1530-ból, stb. prófétai s kabalisztikus iratok (Nostradamus, Ruth, Indagine s hasonló), és a XIII. terem közelében néhány igen ritka idegen nyelvű rússicum, mint: Herberstein és Olcarius utazásainak első kiadásai, Strykowszki krónikája, s Fletscher, Miechowius, Koialowitz, Margeret, Korb, Okolski, Oderborn eredeti kiadásai; egy pápai kiáltvány 1504-ből, mely mindenkinek bűnbocsánatot ígér, a ki a lieflandi lovagokat a moszkowiai nagyfejedelem ellen segíti; Sophia czarewna s Antonowics János czár szerfelett ritka arczképei stb.

A XIV. teremben hasonló módon vannak felállítva: az első görög nyomtatványok (az Etymologicum Magnum, Calliergi Pindarosa. Velence 1499. és 1515., az Anthologia Florencz, Alopa, 1494; az Aldus-féle Theokritva 1494-ből; a Juntin-féle Aristophanes, 1515-ből; a lyrikusok s a Florilegium Stephanustól 1560. és 1566. stb.); a legrégebb matematikai s astronomiai iratok (Euklides 1482., Ptolomaeus 1482., Albumasar, 1488., Angelus János, 1488., pergamenen); a legrégebb természetrajzi könyvek (Hortus sanitatis, és Herbarius 1485-ből, a Honesta voluptas Platinától, Katham Anatómiája stb.); régi értekezések a béke s a háború művészetéről, (Dürer Albert „Hadi építő művészete; rajzok Vegetiushoz; a küzdés művészete és módja); a zenéről (Glareanus, Roswick, Felstein, Agricola), továbbá újabb pergamen-nyomtatványok gyűjteménye (a Didot-tól Artois gróf számára kiadott francia szerzők, 1780. 12°; a svéd közjog, Stockholm 1617; VIII. Orbán latin költeményei, Róma, 1627. stb.) és nyomdászati különlegességek (különböző színű nyomás, tarka papírra s mindenféle más anyagra, szokatlan mintákkal stb.); végre Minzlow könyvtárnoktól régi könyvkötésekben felfedezett nevezetességek, melyek részint középkori kéziratok töredékeiből, részint

a xylographia és nyomdászat első idejéből való nyomtatott levelekből, részint régi fa- és rézmetszetekből állanak.

A XV. terem.

Egy tömör vas-szárnyajtó választja el ezt a termet a XIV-től s ily módon — ezen az emeleten — a könyvtár új részét a régítől. — A vasajtó elővigyázati rendszabály abból az időből, mikor a régi épületet közönséges kályhák által fűtötték, s e miatt a tűzveszély lehető volt.

Az egész könyvtárban sehol sincs a tér annyira összeszorítva, mint ebben a szögletteremben, mely ámbár kitünően megvan a négy ablak által világítva, azonban a szó szoros értelmében tömve van magas és alacsony szekrényekkel, lépcsőkkel, karzatokkal, melyek e mellett elmés módon valamennyien kiállításra vannak felhasználva.

Itt vannak : mindennemű képnymatok kiállítása, melyeknek czélja válogatott s áttekinthetően feltüntetett példák által a művészetág technikájának történetét szemlélhetővé tenni.

A tésztanyomás (Teigdruck), a bélyegnyomás, ércmetszetek, (Schrottschnitte) niello, játék-kártyanyomás, kalapácmunka (opus mallei) mellé a fa (xylographikus) művek sorakoznak, mint : fametszetek és favészetek (Holzschnitt und Holzstich, valamint a különböző falapokkal nyomott levelek, az ugynevezett világossötétben (in sogenanntem Helldunkel) [chiaroscuro, clair-obscur]; azután a rézmetszetek, és pedig úgy a tulajdonképeni, vésővel rézen kivitt (gravure au burin, en taille-douce), mint az étetés által létrehozott (aqua-forte, à l'eau forte) metszetek; továbbá a fekete művészet (Schwarz-Kunst) vagy vakaró művészet (Schab-Kunst, mezzotinto, manière noire), nemkülönben a mosási módszer (Tuschmanière, aqua tinta, manière de lavis) s a pontozási módszer (gravur au pointille) próbái. — Ezután következnek az aczélmetszet, a kőnyomat, a kőszinnyomat (Chromolithographia vagy Lithochromia), a dombornyomás (Reliefdruck, guillochage), galvanographia, zinkographia, photographia vagy heliographia, (fényképek) minden nemből : rajzokról és rézmetszetekről, festményekről, faragott művekről, épületekről s a természet után; végre az ugynevezett természetes önnymás (Naturselbstdruck), az újkornak

ez elmés találmánya, minek dicsősége, daczára az angolok minden igényének, kétségkívül a bécsi udvari- s állami nyomda ismert kiváló hírű igazgatóját, dr. Auert illeti.

2. A német, olasz, németalföldi és francia iskolák rézmetszeteinek kiállítása, időrendben beosztva s úgy berámázva, hogy minden darabot tetszés szerinti módon a világosság felé lehet fordítani.

3. Orosz rézmetszetek kiállítása, ép úgy, a mint az előzők, egy hosszú alacsony szekrényen vannak elrendezve, és pedig időrendben az első népies képektől a mai akademikusok metszetéig. — A műkedvelő munkák között van néhány levél Miklós és Pawlowics Mihály nagyhercegek, Nikolajowna Olga nagyhercegnő és Schukowski s Olenin kezétől.

4. Nagy Péter czár képeinek kiállítása, 200 számnyi válogatott gyűjtemény, (az egészben 350 van), mely typosok szerint van rendezve és sok magasabb műbecsessel bíró levelet valamint unicumot tartalmaz. Mint különös curiozumok kiválnak közülök: egy latin és egyházi szláv nyelvű theologiai és philosophiai tételeket tartalmazó dísznyomat, egy több mint két rőf hosszú és $1\frac{1}{2}$ rőf széles atlasz darab, a két czári ifjú, János és Pál arczképeivel, mindkét uralkodónak átnyújtott a kiewi lelkész, akademia által 1691-ben; és egy londoni vendéglő czímer, a melynek mindkét oldalán Nagy Péter képe látható olajba festve, „Czar of Muscovy“ felirattal. — Ez a czímer sokáig függött a bolt előtt, melyről állítják, hogy a czár látogatta, mikor az angol hajógyárakban dolgozott, 1804-ben Oroszországba hozatott, s nem rég a pétervári tudományos akademia a könyvtárnak ajándékozta.

A XVI. terem.

Modern irodalom.

Hat oszloppár emeli itt a padolatot, mely a közepén nyílt, s feltekintést enged a felső emeletbe, — szerencsés építészeti gondolat, mely e könyves teremnek nagyszerűen elegans jellemet kölcsönöz. — A szekrények, az oszlopok és oldalfalak közötti téren, az ablak köré vannak csoportosítva (a régi oxfordi könyvtár mintájára), úgy hogy a közepén, a hol az oszlopok mellett antik

mell- és egész szobrok főszoftvényei állanak, egy széles folyosó marad szabadon.

A XVII. terem.

Irodalomtörténet s könyvészeti nevezetességek.

Ez a közép- és díszterme a könyvtár régibb részének. Ez az alsó emelet elfogadó terme (a III. terem) fölött fekszik, s mint az, tojásdad alakú. — Egy nagy kettős lépcső vezet ide a közönséges könyvtári előteremből, ezenkívül a kis összekötő lépcső az elfogadó teremből, s egy hasonló van még itt alkalmazva a második és harmadik emelet összekötésére. — A XVI. és XVIII. termek saját, valamint karzataik ajtajai szintén erre a teremre nyílnak, mely mindkét emeleten át tart, s fönt három ablak, lent ugyanannyi tüvegajtó által van megvilágítva, melyek arra a keskeny balkonra nyílnak, a melyik a könyvtár kerek szögletét körülveszi.

A belső körfalaktól mérsékelt távolságban álló tíz nagy ion oszlop két karzatot emel, melyek közül a felsőt oszlopos korlát (balustrade) s mellszobrok koszorúzzák.

A teremben köröskörül szobrok állanak s középen vésett talapzaton egy nagy márvány váza áll, rajta domborművű ábrázolásban Ámor és Psyche menyegzője.

A fali szekrények egy része s 15 vitrina, különféle módon az oszlopokra s azok közé az ablakmélyedésekbe alkalmazva (némelyek helykimelés céljából úgy vannak berendezve, hogy forgathatók legyenek) különféle látnivalókat tartalmaznak, névszerint :

1. Kiállítást a legkülönbözőbb anyagokból, a melyekre a legrégebb időktől a legujabbakig irtak és nyomtattak, tehát íráspórák köre, érczre, viasztáblákra, papyrusra, pálmalevelekre, fabotokra, fakéregre, selyemre, bőrre, mindenféle fajta pergamenre és papírra, és pedig az utóbbiakra, mint a legesleghasználatóbb anyagra, közelebbi időmeghatározással.

Az itt létező legrégebb rongypapír-példány 1380-ból való. A papyruspéldányok között van egy igen érdekes, eddigelé még senkitől ki nem betűzött kézirat, állítólag chaldaei, s a hozzá-

fűzött, különben pedig semmi által sem igazolt latin fordítás szerint egy rabinustól ered, a ki Krisztus haláláról, mint kortársáról beszél.

A fordítás szent Jeromos eredeti kéziratának van kiadva, mivel azonban gyapotpapírra van írva s hibás latinságú, ez állítás nem szorul további ellenvetésre. — A kézirat Varsó bevétele után Suworoff által jött napvilágra, ki azt eléggé fontosnak tartotta arra, hogy külön futárt küldjön vele II. Katalin czárnőhöz. — Azóta Európa legismertebb orientalistái kérdeztettek meg felőle, azonban döntő eredmény nélkül. — Az írás, noha szemmel láthatólag igen régi, a legtávolabbról sem hasonlít a keleten és nyugaton eddigelé ismeretesek egyikéhez sem.

2. Folytatása vagyis inkább kezdete az irodalmi és nyomdai ritkaságok kiállításának, mely a XII. és XVI. termekben folytatódik.

Szemléletre vannak itt kiteve a xylographia és nyomdászat első termékei, mint: két igen régi fanyomtatású könyv, szent János jelenései, és a szent Szűz élete (1430—1445); az *Armenbibel* és a *Heilsspiegel* (1440) régi utánzatai; levelek az első mainzi zsoltárból (1457—1459); Guttenberg *Catholicon*-ja (1460); a *Clementinák* (a Faust és Schöffler-féle nyomda remeke, ugyanazon évből, pergamenen); Sweynheim és Pannartz (Róma, 1469) *Liviusa*; Terentius első kiadása (valószínűleg Cöln, 1470, a miből eddig csak egy példányt ismertek); *Turrecremata commentárja* a zsoltárokhoz (Zeiner-féle típusokkal s a nyomtatási helylyel, Cracis (?) 1475 körül jelent meg); szent Dorothea Prusthena élete (a Poroszországban, Marienburg, 1492. nyomott könyvnek egyetlen első nyomású példánya); a *Dyalogus creaturarum*, Stockholm, 1495. (az első svéd nyelvű nyomtatott könyv) stb., továbbá: a *Heures de la Ste Vierge* egy gyűjteménye, Parisban nyomtatott a XVI. század első éveiben, pergamenen miniatur képekkel; ritka első kiadásai a régibb spanyol, olasz és francia irodalomnak, mint: az *Amadis de Gaula*, Sevilla, 1539; Dante florenczi kiadása 1481-ből (híres a benne levő első keltezett rézmetszetről); Petrarca első aldina kiadása, (1501. a pápa által eltiltatott); *Melusina*, 1478. *Lancelot du Lac*, 1494; *Le Roman de la Rose*, 1531; *L'art de la Faulconnerie*, 1492; *le Vergier amonreux et les Visions* (mindkét utóbbi még teljesen ismeretlen a francia irodalomban); a *Theuerdank*, 1517. Dürer Albert talál-

mányának typusaival s Scheufelein János fametszeteivel diszítve; a *Parcival* és *Titurel*, 1477; *Das Buch der Weisheit*, 1484; régi és ismeretlen röpiratok (Szentek életei) egész sorozata Cölnből, stb.; végre különböző korszakbeli igen kicsiny, miniatur kiadványok válogatott gyűjteménye.

3. Figyelemreméltó kötések s történelmi nevezetességű példányok kiállítása, melyeket itt tervszerűen rendeztek, hogy a kötés és könyvkedvelés (Bücherliebhaberei) történetéhez egy tapasztalati áttekintést lehetővé tegyenek.

A XV. és XVI. század fa és bőr meg talpbőr (Schwarten) kötésétől s a XVII. és XVIII. századi pergamen és szattyán kötésektől egész a legújabb chagrin — email — és elefántesont kötésekig egyesítve van itt mindaz, a mit a könyvkötészet a legkülönbözőbb országokban létesített. Thouvenin, Padeloup, Boseriau, Derome stb. régibb, s a könyvkedvelőktől annyira kedvelt párisi munkáikhoz Niedrée, Andrieux és Gruel újabb művei csatlakoznak, továbbá a szent-pétervári könyvkötőknek egy, a könyvtár által 1852-ben rendezett pályázat alkalmával kiállított diszkötései, melyek közt leginkább kitűnnek a Frick, Weidl, Agatz, Baermann, Houvalé, Maeder és Hoeckéi.

A történelmi nevezetességű példányok gyűjteménye olyan könyveket foglal magában, a melyek koronás fők vagy más híres személyek birtokát képezték, s a kiknek czímerei vagy névbejegyzéseiről felismerhetők; részben pedig magok a szerzők által beadott felajánlott példányokat. (Dedications Exemple).

Az orosz uralkodók s az egykori lengyel királyok mellett leggyakrabban előfordulnak itt a francia dynastiák tagjai II-dik Henriktől Lajos Fülöpig; ezenkívül Richelieu, Colbert, Séguier, D'Agesseau, Fouquet, Bossuet, Montausier, Pompadour stb. Egyedül De Thoux könyvtárából való könyvek egy egész szekrényt töltenek be; azután következnek a pápák s a római egyházi fejedelmek, Nápoly, Ausztria, Poroszország, Svédország, Dánia, könyvek városok czímereivel, mások Brühl, Hoym, de la Gardie könyvtáraiból stb.

Végül a közbülső ablak előtt egy külön állványon egy astrolabiumot találunk, egy Wallenstein-émléket, melyet a hadvezér rendszeren használt volt.

A XVIII. t e r e m.

Könyvészet, irodalomtörténet és polygraphia.

A látnivalók közül ebben a teremben, mely különben a XVI-ikhoz mindenben hasonló, egy *grand papir*-féle gyűjteményen kívül (mely t. i. igen nagy alakú és igen nagy szélzettel bíró könyvekből áll, a melyek ennél fogva nagyobb alakban vannak nyomva, mint a minőt a kinyomott rész maga tulajdonkép követelne) — itt van még a bécsi polygraphiai készlet, egy ajándék, a melyet a könyvtár a császári osztrák miniszteriumnak köszön.

Ez egy igen szép mivű rózsafa szekrény, melynek kihuzható osztályaiban mindenféle graphicus minták vannak, melyek a bécsi udvari és állami nyomdában alkalmaztatnak, mindenféle fajta typosokkal készült nyomásoktól kezdve egész az olajfestmény nyomatokig.

A XIX. t e r e m.

Philosophia.

A közbülső emelet legkülső terme, a könyvtár bal szárnyán, egyike az intézet azon kevés csöndes termeinek, a hol semmi egyéb nem ötlük a látogató szemébe, — mint a jól rendezett s az olvasó szolgálatára készen tartott könyvtömeg, a mi természetesen, — legalább a tudományszomjasra nézve — a legjobb magáért beszélő ajánlást tartalmazza.

Ugyanez áll a harmadik emelet XX—XXIV. termeiről, a hol a theologia igen gazdag osztálya van felállítva, a melyből azonban a legérdekesebb a többi termék kiállításába átment, s ezért a látni vágyó közönség is nem igen szokott ide fáradni.

A közbülső emelet tojásdad terméből a fölépcsőn ismét abba az előterembe jutunk, a melyből vándorlásunkat a könyvtárban megkezdjük.